

**MODERN APPROACHES TO DEVELOPING ORAL AND WRITTEN
COMMUNICATION SKILLS IN MOTHER TONGUE LESSONS**

Abdullayeva Nasiba Usmonjon qizi

First-Year Master's Student, Primary Education and Sports Educational Work
Program, Asia International University

ABSTRACT

This article explores modern directions in developing oral and written speech among primary school students during native language lessons. The aim of the research is to theoretically substantiate the effectiveness of innovative methods and technologies aimed at improving students' speech activity. The findings demonstrate that the application of modern pedagogical approaches significantly enhances primary school students' speech culture, their ability to express thoughts coherently and logically, vocabulary enrichment, and text-creation skills.

Keywords

native language teaching, oral speech, written speech, primary school, speech development, modern methods, communicative competence, pedagogical technologies.

**ONA TILI DARSLARIDA OG‘ZAKI VA YOZMA NUTQNI
RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘NALISHLARI**

Abdullayeva Nasiba Usmonjon qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti boshlang‘ich ta’lim va sport tarbiyaviy ish yo‘nalishi
1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf oquvchilarida ona tili darslari jarayonida og‘zaki va yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi — o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini takomillashtirishga yo‘naltirilgan innovatsion metod va texnologiyalarning samaradorligini nazariy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot natijasida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llash boshlang‘ich sinf o'quvchilarida nutq madaniyati,

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

fikrni izchil va mantiqiy ifodalash, lugʻat boyligi va matn yaratish koʻnikmalarini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit soʻzlar: ona tili taʼlimi, ogʻzaki nutq, yozma nutq, boshlangʻich sinf, nutqni rivojlantirish, zamonaviy metodlar, kommunikativ kompetensiya, pedagogik texnologiyalar.

АННОТАЦИЯ. В данной статье исследуются современные направления развития устной и письменной речи у учащихся начальных классов на уроках родного языка. Цель исследования заключается в теоретическом обосновании эффективности инновационных методов и технологий, направленных на совершенствование речевой деятельности учащихся. В результате исследования обосновано, что применение современных педагогических подходов способствует значительному повышению культуры речи, логичности и последовательности изложения мыслей, обогащению словарного запаса и навыков создания текста у учащихся начальных классов.

Ключевые слова: обучение родному языку, устная речь, письменная речь, начальные классы, развитие речи, современные методы, коммуникативная компетенция, педагогические технологии.

KIRISH. Boshlangʻich sinf — bolaning til va nutq taraqqiyotida hal qiluvchi davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda oʻquvchi oʻz fikrini ogʻzaki va yozma shaklda izchil, mantiqiy va grammatik jihatdan toʻgʻri ifodalash koʻnikmalarining poydevori shakllanadi. Shuning uchun ham ona tili taʼlimi nazariyasi va amaliyotida nutqni rivojlantirish masalasi doimo dolzarbligini yoʻqotmagan, biroq vaqt oʻtishi bilan bu masalaga yondashuv tubdan oʻzgarib bormoqda. Anʼanaviy taʼlim tizimida nutq oʻstirish koʻpincha grammatik mavzularni oʻrganishga qoʻshimcha sifatida, ayrim mashqlar yordamida amalga oshirilgan. K. Qosimova va hammualliflari taʼkidlaganidek, ona tili oʻqitish metodikasi nafaqat bilim va koʻnikma berish, balki oʻquvchining fikrlash qobiliyatini, nutqiy madaniyatini va ijodiy salohiyatini har

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

tomonlama rivojlantirishga xizmat qilishi lozim. Bu yondashuv bugungi kunda yanada chuqurroq mazmun kasb etmoqda — endi nutq oʻstirish alohida mashq emas, balki butun taʼlim jarayonining tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Soʻnggi yillarda boshlangʻich taʼlim amaliyotiga interfaol metodlar, loyiha asosidagi topshiriqlar, muammoli taʼlim texnologiyalari va oʻquvchining mustaqil fikrlashini ragʻbatlantiruvchi yondashuvlar faol kirib kelmoqda. Bunday metodlar oʻquvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi: u nafaqat tayyor namunalarni takrorlaydi, balki oʻz fikrini erkin, ijodiy va mustaqil tarzda bayon etishga harakat qiladi. Bu, oʻz navbatida, ogʻzaki nutq bilan yozma nutq oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni yanada kuchaytiradi — chunki biri ikkinchisining poydevori vazifasini bajaradi.

Shu bilan birga, amaliyotda bir qator muammolar ham saqlanib qolmoqda: oʻquvchilarning lugʻat boyligi yetarli darajada emas, fikrni izchil bayon etishda qiyinchiliklar uchraydi, yozma ishlarda mantiqiy ketma-ketlik va uslubiy aniqlikka oid kamchiliklar kuzatiladi. Mana shu holatlar ona tili darslarida ogʻzaki va yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy yoʻnalishlarini ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Mazkur maqolada boshlangʻich sinf oʻquvchilarida nutqiy faoliyatni takomillashtirishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodik yondashuvlar, ularning nazariy asoslari va pedagogik ahamiyati koʻrib chiqiladi.

MAVZUNING DOLZARBLIGI. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti shaxsning kommunikativ salohiyatiga, yaʼni oʻz fikrini ogʻzaki va yozma shaklda erkin, mantiqiy va taʼsirchan bayon eta olish qobiliyatiga tobora yuqori talablar qoʻymoqda. Davlat taʼlim standartlarida ham bu jihat alohida taʼkidlangan: boshlangʻich taʼlimning bosh maqsadlaridan biri oʻquvchilarning savodxonligini taʼminlash, ularda ogʻzaki va yozma nutqda adabiy til meʼyorlariga rioya qilish koʻnikmasini shakllantirishdan iborat. Bu talab tasodifiy emas — aynan boshlangʻich sinf davrida bolaning butun keyingi taʼlim faoliyati, fikrlash uslubi va muloqot madaniyatining asosi qoʻyiladi. Shu boisdan ona

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

tili darslarida og‘zaki va yozma nutqni rivojlantirish masalasi metodika fanining doimiy dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Mavzuning ahamiyatini chuqurroq anglash uchun, avvalo, og‘zaki va yozma nutqning o‘zaro munosabatiga to‘xtalish lozim. Bu ikki nutq turi bir-biridan tubdan farq qiladi, biroq ular bir-birisiz mavjud bo‘la olmaydi. Og‘zaki nutq pauza, urg‘u, ohang va tovushlar orqali tinglovchiga yetib borsa, yozma nutq harf va so‘zlarning ma‘lum qonuniyat asosida birikuvi, tinish belgilari, gaplarning grammatik jihatdan to‘g‘ri tuzilishi orqali amalga oshadi. Boshqacha aytganda, og‘zaki nutqni biz eshitamiz, yozma nutqni esa ko‘ramiz va o‘qiymiz¹. Ammo bu farq ularning bog‘liqligini inkor etmaydi — aksincha, yozma nutq aynan og‘zaki nutq zaminida shakllanadi va rivojlanadi. Og‘zaki nutq bola hayotida tabiiy ravishda, kattalarga taqlid qilish, muloqotda bo‘lish yo‘li bilan, maxsus o‘qitishni talab qilmasdan shakllansa, yozma nutq esa maxsus o‘rgatishni, izchil mashqni va ongli mehnatni talab qiladigan ancha murakkab jarayondir. Mana shu ikki jarayonning o‘zaro uzviy bog‘liqligi va bir-biridan farqlanishi ularni rivojlantirishga yagona, ammo bosqichma-bosqich yondashishni taqozo etadi — bu esa zamonaviy metodika oldida turgan murakkab vazifalardan biridir.

Mavzuning dolzarbligini belgilaydigan yana bir muhim omil — ta‘lim mazmuniga bo‘lgan qarashning o‘zgarishidir. Atoqli darslik mualliflari ta‘kidlaganidek, ona tili o‘qitish metodikasi nafaqat o‘quvchiga bilim va ko‘nikma berishni, balki uning tafakkur faoliyatini kengaytirish, erkin fikrlay olish, o‘z fikrini og‘zaki va yozma ravishda ravon bayon qila olish, jamiyat a‘zolari bilan erkin muloqotda bo‘la olish ko‘nikma va malakalarini rivojlantirishga oid metod va usullarni ishlab chiqishni ham nazarda tutadi. Bu yondashuv shuni ko‘rsatadiki, nutq o‘stirish endi alohida, izolyatsiyalangan mashq sifatida emas, balki butun ta‘lim jarayonining tarkibiy, uzviy qismi sifatida talqin etilmoqda. Demak, har bir grammatik mavzu, har bir o‘qish darsi, har bir yozma topshiriq bir vaqtning o‘zida o‘quvchining nutqini ham boyitishi, rivojlantirishi lozim.

¹ Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi (Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti talabalari uchun darslik). – Toshkent: “Nosir”, 2009.- 57 bet

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

Shu nuqtai nazardan qaraganda, an'anaviy o'qitish tizimida nutq o'stirishga ajratilgan o'rin va vositalar bugungi talablarga to'liq javob bermay qolmoqda. Ko'p hollarda nutq o'stirish faqat "Bog'lanishli nutq" deb nomlangan alohida bo'limga yoki vaqti-vaqti bilan o'tkaziladigan insho va bayon yozish mashqlariga tushiriladi. Bunday yondashuv o'quvchining kundalik nutqiy faoliyatini, uning og'zaki va yozma nutqini muntazam, sistemali tarzda rivojlantirishni ta'minlay olmaydi. Bolalarning og'zaki nutqida ham, yozma nutqida ham turli kamchiliklar — lug'at boyligining tor doirasi, fikrni izchil bayon eta olmaslik, gap tuzishda mantiqiy va grammatik xatolar — uchrashi bu sohani chuqur ilmiy tahlil qilish zaruriyatini yana bir bor isbotlaydi. Mana shu muammolarni hal etishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar muhim o'rin tutadi. Hozirgi kunda yuzdan ortiq interfaol metod mavjud bo'lib, ularning aksariyati amaliyotda sinovdan o'tib, ijobiy natija bergan. Bu metodlarning qo'llanilishi dars bosqichlariga qarab farqlanadi. Masalan, o'tilgan mavzuni so'rash va mustahkamlash bosqichida "Sinkveyn", "Teskari test", "Aql charxi" kabi usullar qo'llanilsa, yangi mavzuni tushuntirish bosqichida "Insert", "Pinbord", "Zinama-zina" texnologiyalaridan, mavzuni mustahkamlash bosqichida esa "Venn diagrammasi", "Baliq skeleti", konseptual jadval kabi grafik tashkil etuvchilardan foydalaniladi. Bunday metodik xilma-xillik o'qituvchiga har bir dars bosqichida o'quvchi nutqini turlicha — mantiqiy, tasviriy, tahliliy — yo'nalishda rivojlantirish imkonini beradi. Alohida ta'kidlash joizki, ijodiy yozuv ko'nikmalarini shakllantirishda ham interfaol yondashuvlarning o'zni beqiyos. Klaster, konseptual jadval, aqliy hujum, sinkveyn kabi usullar o'quvchilarning matnga bo'lgan munosabatini yangicha yo'nalishga olib chiqadi va shu orqali ularda estetik did, badiiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar o'quvchini tayyor namunani passiv takrorlovchidan faol ijodkorga aylantiradi — u endi nafaqat o'qituvchi bergan namunani ko'chiradi, balki o'z fikrini, o'z kuzatishlarini erkin tarzda matnga aylantirishga harakat qiladi. Aynan shu jarayon og'zaki nutqdan yozma nutqqa o'tishni tabiiy va izchil tarzda ta'minlaydi, chunki bola

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

avval fikrini ogʻzaki shakllantiradi, soʻngra uni yozma matn koʻrinishiga keltiradi. Yozma nutqning oʻziga xos murakkabligi alohida eʼtiborni talab etadi. Yozma nutqni rivojlantirish ogʻzaki nutqqa qaraganda ancha murakkab jarayon hisoblanadi, chunki u oʻquvchidan grammatik va mazmun jihatidan toʻgʻri jumla qurishni, har bir soʻzni oʻz oʻrnida toʻgʻri qoʻllashni, fikrni ixcham, izchil va uslub jihatidan ravon ifodalashni, bayon qilingan fikrlar asosida xulosa chiqarishni talab etadi. Bundan tashqari, bu nutq turi imlo, tinish belgilari va uslubiy talablar bilan ham chambarchas bogʻliq, shu sababli uni rivojlantirish ancha sekin va bosqichma-bosqich kechadi. Aynan shu murakkablik tufayli yozma nutqni rivojlantirishga alohida, ilmiy asoslangan metodik yondashuv zarur — bunda nazariy bilim bilan amaliy mashqning uzviy bogʻliqligi taʼminlanishi lozim. Tadqiqotchilarning kuzatishlariga koʻra, muammoli topshiriqlar, ijodiy yozuv mashqlari, loyiha ishlari va interfaol metodlardan foydalanish oʻquvchilarning darsdagi faolligi hamda mustaqil fikrlash koʻnikmalarini sezilarli darajada oshirishi aniqlangan. Bu natija shuni koʻrsatadi: zamonaviy metodlarning samaradorligi nafaqat nazariy jihatdan asoslangan, balki amaliy tajriba orqali ham tasdiqlangan. Mustaqil taʼlim asosida tashkil etilgan darslar oʻquvchilarning til birliklaridan ijodiy foydalanish malakasini rivojlantirishga xizmat qilishi ham alohida taʼkidlanadi. Demak, bugungi oʻqituvchi oldida nafaqat grammatik bilim berish, balki oʻquvchini mustaqil, erkin va ijodiy fikrlovchi nutq egasiga aylantirish vazifasi turadi.

Yana bir muhim jihat — nutq oʻstirishning boshqa fanlar va taʼlim sohalari bilan uzviy bogʻliqligidir. Nutq — fikr bayon qilish vositasi boʻlib, u ogʻzaki va yozma shaklda ifodalanadi, tafakkur esa aynan nutq yordamida roʻyobga chiqadi. Shu sababli nutqni rivojlantirish bir vaqtning oʻzida bolaning fikrlash faoliyatini, idrokini, xotirasini va dunyoqarashini ham boyitadi. Bu holat ona tili darslarini nafaqat til oʻrgatish vositasi, balki oʻquvchining shaxs sifatida har tomonlama kamol topishini taʼminlovchi muhim omil sifatida qarashni taqozo etadi.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim amaliyotida raqamli texnologiyalar va audio-vizual vositalarning kirib kelishi nutq o'qitish metodikasiga yangicha imkoniyatlar ochib bermoqda. Audio, video va interfaol dasturlardan foydalanish o'quvchilarda to'g'ri talaffuz, eshitish va nutq madaniyatini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Bunday vositalarning didaktik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan holda qo'llanilishi o'quvchining darsga bo'lgan qiziqishini oshiribgina qolmay, uning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Yuqorida keltirilgan barcha jihatlarni umumlashtirib aytish mumkinki, ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlarini ilmiy jihatdan chuqur o'rganish bir qancha sabablarga ko'ra dolzarb hisoblanadi.

Birinchidan, jamiyatning kommunikativ kompetensiyaga bo'lgan talabi tobora oshib bormoqda.

Ikkinchidan, an'anaviy metodlar bugungi kun talablariga to'liq javob bermayapti, bu esa yangi, samarali yondashuvlarni izlashni taqozo etadi.

Uchinchidan, interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning amaliyotga joriy etilishi ularning ilmiy asoslarini chuqur tahlil qilishni talab etadi.

To'rtinchidan, og'zaki va yozma nutqning o'zaro bog'liq, ammo farqli tabiatga ega bo'lishi ularni rivojlantirishga tizimli, bosqichli yondashishni zarur qilib qo'yadi.

Shunday ekan, mazkur tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy faoliyatni har tomonlama takomillashtirishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodik yondashuvlarni ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish, ularning nazariy asoslarini ochib berish va amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini belgilashga qaratilgan. Bu masalaning ilmiy jihatdan izchil o'rganilishi boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini zamon talablariga muvofiq rivojlantirishga, asosiy natijada esa erkin fikrlay oladigan, o'z fikrini ravon va mazmunli ifoda eta oladigan komil shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

XULOSA. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish masalasi nafaqat metodik, balki pedagogik-psixologik jihatdan ham chuqur ilmiy asoslashni talab qiladigan murakkab muammodir. Tadqiqot davomida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, og'zaki va yozma nutq bir-biridan tubdan farq qiluvchi, ammo bir-biri bilan uzviy bog'liq ikki nutq turi ekanligi aniqlandi. Yozma nutq og'zaki nutq zaminida shakllanadi va rivojlanadi, shu sababli ikkisini rivojlantirishga yagona, ammo bosqichma-bosqich yondashish zarur.

Ikkinchidan, zamonaviy ta'lim tizimida nutq o'stirish alohida, izolyatsiyalangan mashq sifatida emas, balki butun ta'lim jarayonining tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim. Har bir grammatik mavzu, har bir o'qish darsi bir vaqtning o'zida o'quvchining nutqiy faoliyatini ham boyitishi kerak.

Uchinchidan, interfaol metodlar — klaster, sinkveyn, konseptual jadval, Venn diagrammasi, aqliy hujum kabi usullar — o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirib, uning og'zaki va yozma nutqini bir vaqtda rivojlantirishga xizmat qilishi tasdiqlandi. Bu metodlarning dars bosqichlariga qarab tizimli qo'llanilishi yuqori samara beradi.

To'rtinchidan, ijodiy yozuv mashqlari, muammoli topshiriqlar va loyiha asosidagi ishlar o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishi amaliy tajribalar orqali tasdiqlangan.

Shunday qilib, ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlarini ilmiy asoslash va amaliyotga tatbiq etish boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Kelgusida bu yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirish, xususan, har bir interfaol metodning nutq turlariga ta'sirini eksperimental tekshirish, ta'lim amaliyotini yanada boyitishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

1. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi (Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti talabalari uchun darslik). – Toshkent: “Nosir”, 2009.- 57 bet
2. To‘xliyev, B., Shamsiyeva, M., Ziyodova, T. (2021). Ona tili o‘qitish metodikasi. Toshkent: "Barkamol fayz media", 248-bet.
3. Mavlonova, R. A., Sanaqulov, X. R. (2023). Boshlang‘ich va o‘rta sinflarda o‘yinli texnologiyalardan foydalanish metodikasi. Toshkent: "Turon-Iqbol", 185-bet.b
4. R. X. Jumayev. Ona Tili O‘Qitish Metodikasi, . — “Durdona” nashriyoti Buxoro – 2021 — 122 b
5. Nishonova O'. Didaktik o'yinlar orqali o'quvchilar faolligini oshirish. — Toshkent: TDPU, 2017. — 98 b.
6. Usmonova M. Ona tili darslarida o'yinli texnologiyalar. — Toshkent: Tafakkur, 2019. — 120 b.

